

Czy klaps to przemoc?

(...) Na forach internetowych, czy w rozmowach z ludźmi, można spotkać się z wypowiedziami typu: jeden klaps jeszcze nikomu nie zaszkodził; klaps nie zalicza się do przemocy domowej czy znęcania; klaps to klaps, nie popadajmy w paranoję. Są również głosy, że każde tego typu zachowanie jest formą przemocy i należy je traktować jako przemoc wobec dziecka: klaps to uderzenie, a uderzenie to przemoc. Kto ma rację? Jaka jest granica między karceniem a biciem? Czy rodzice mają prawo stosować wobec dziecka siłę?

Karanie dzieci nie jest zjawiskiem nowym – można pokusić się o stwierdzenie, że jest to zjawisko głęboko zakorzenione w kulturze. Znane są staropolskie przysłowia: Wychowanie surowe czyni dzieci mocne i zdrowe; Nie kocha ten dziecięcia, kto różgi oszczędza, różga bowiem przywary złe z dzieci wypędza. Pokazują one, że dziecko postrzegane było jako złe z natury i tylko dyscyplina była w stanie sprowadzić je na dobrą drogę.

Piekło domowego zacisza

Definicja dziecka maltretowanego sformułowana przez Światową Organizację Zdrowia (Szwajcaria, 1985) brzmi następująco: Za maltretowanie dziecko uważa się każde zamierzone, lub niezamierzone działanie osoby dorosłej, społeczności lub Państwa; Działanie, które ujemnie wpływa na zdrowie, rozwój fizyczny i psychospołeczny dziecka.

Musimy zdawać sobie sprawę, że przemoc w stosunku do dzieci może występować wszędzie – zarówno w rodzinach zamożnych i ubogich, w rodzinach patologicznych i w tak zwanych dobrych domach. Przeważnie sprawcami przemocy są rodzice, ale także opiekunowie, krewni, wychowawcy, znajomi oraz rodzeństwo. Większość

sprawców to ludzie „normalni”, a tylko niewielu to ludzie z zaburzeniami psychicznymi lub chorzy.

Przyczyny stosowania przemocy w rodzinie mogą być różne. Znaczna część rodziców, którzy stosują przemoc wobec swoich dzieci, doświadczyła tego we własnym dzieciństwie – kary cielesne były stosowane, aby wymusić określone ich zachowania, zmusić do bezwzględnego posłuszeństwa. Często przemoc w rodzinie jest powielana z pokolenia na pokolenie nawet przez tych rodziców, którzy sami potępiają jej stosowanie.

Następną przyczyną, z powodu której rodzice sięgają po przemoc, może być fakt, że dziecko nie spełnia ich oczekiwań i pokładanych w nim nadziei. Rodzice starają się więc za wszelką cenę „dopasować” dziecko do wymyślonego przez siebie wzorca i – stosując kary cielesne, jawną krytykę oraz despotyczne nakazy – wierzą, że dzięki nim osiągną wymarzony rezultat. Każde odstępstwo, próba wyłamania się przez dziecko z narzuconego schematu postępowania, jest karane.

Powodem napięć w rodzinie mogą być także trudne warunki materialne i mieszkaniowe, szczególnie, gdy towarzyszy im alkoholizm jednego lub obojga rodziców. Alkoholicy często wyznaczają „niehumanitarne” kary fizyczne w stosunku do dzieci. Stosują kary nieadekwatne do rodzaju przewinienia.

Powszechnie wyróżnia się 4 rodzaje krzywdzenia, przemocy wobec dzieci:

1. Przemoc fizyczna: bicie, potrząsanie, szarpanie, kopanie, przypalanie, oparzenia, rany cięte, wykręcanie kończyn, rozmyślne głodzenie, krępowanie.
2. Przemoc psychiczna (emocjonalna): psychiczne znęcanie się, odrzucenie, izolowanie, groźby, szantaże, krzyk, poniżanie, obelgi, obniżanie samooceny dziecka.
3. Wykorzystywanie seksualne – wykorzystywanie dziecka przez osoby dorosłe do zaspakajania potrzeb seksualnych. Wyróżnia się dwie kategorie takiej przemocy: nadużycia obejmujące dotyk (stosunek lub próba odbycia stosunku pochwowego, oralnego, analnego, dotykanie genitaliów) oraz nadużycia bez dotyku (rozmowy o seksie, ekshibicjonizm, zmuszanie do rozbierania się). Sprawcy nie zawsze używają siły. Często wykorzystanie seksualne dokonywane jest za pomocą uwodzenia, straszenia lub szantażowania dziecka.
4. Zaniedbywanie – niezaspokajanie potrzeb biologicznych i psychicznych.

Zaniedbywanie wynika najczęściej z alkoholizmu, ubóstwa rodzin. Może przejawiać się również w głodzeniu, braku dbałości o jego higienę, ubranie, zdrowie.

Przemoc fizyczna

Najbardziej rozpowszechnionym określeniem przemocy fizycznej są wszelkiego rodzaju zachowania agresywne odnoszące się do ciała dziecka – począwszy od klapsów, szarpnięć, a skończywszy na faktycznym maltretowaniu dziecka (katowanie z użyciem wymyślnych narzędzi i sposobów). Można jednak wyróżnić drugi rodzaj definicji, który wskazuje na wszelkiego rodzaju działania powodujące nieprzypadkowe urazy u dziecka.

Rozpoznanie przemocy fizycznej stosowanej wobec dziecka jest stosunkowo łatwe, ponieważ najczęściej przybiera postać zewnętrznych obrażeń skóry: otarcia skóry, sińce, oparzenia, zranienia, krwiaki, obrzęki, które są rezultatem bicia dzieci różnymi przedmiotami, kopania, wykręcania rąk, szarpania, ciągnięcia za ciało, za włosy, uderzenie o ściany, przypalenia, kłucia, nacinania ciała, szczypania, mocnego wstrząśnięcia ciała, rzucanie różnymi przyborami, przywiązanie w celu ograniczenia swobody.

Sprawcy ataku na dzieci najczęściej usprawiedliwiają swoje postępowanie wymierzaniem kary za ich nieposłuszeństwo. W takim wychowaniu nie stosują przemyślanego systemu nagród. Zazwyczaj rodzice mają na celu ograniczenie swobody dziecka, zmuszenie go do posłuszeństwa, do podporządkowania się ustalonym regułom. Stosowanie przemocy fizycznej jest z jednej strony pokazem przewagi i siły, z drugiej jednak bezsilności rodziców i opiekunów. Jest wyrazem ich agresji wywołanej nieumiejętnością innego sposobu rozwiązania problemu, przebicia się ze swoimi racjami.

Jak rozpoznać, że dziecko jest ofiarą przemocy fizycznej?

Dzieci będące ofiarami przemocy fizycznej bywają zarówno bojaźliwe i wycofane, jak i hałaśliwe, agresywne, a w zachowaniach przejawiają wysoki poziom napięcia. Zdarza się, że maluchy przenoszą wzorzec reakcji rodziców na najbliższe otoczenie. Najłatwiej zaobserwować objawy przemocy w postaci sińców, obrzęków, złamań, powyrywanych włosów itp. Często lekarze w czasie przeprowadzania badań mogą

zaobserwować obrażenia narządów wewnętrznych. Kary fizyczne bywają tak dotkliwe w skutkach, że mogą doprowadzić dziecko do kalectwa, a nawet do śmierci. Dzieci przestają reagować na ból płaczem, mają także kłopoty z trzymaniem moczu i kału.

Stosowanie kar cielesnych (jeszcze bardziej niż w sferze fizycznej) pozostawia trwały ślad w psychice dziecka. Tracą one poczucie bezpieczeństwa, co przyczynia się do braku odczuwania przynależności uczuciowej z osobami bliskimi. Konsekwencjami bezpośredniego stosowania przemocy są także dysfunkcje psychiczne i behawioralne, takie jak: obniżona samoocena, brak poczucia własnej wartości, brak akceptacji własnej osoby, trudności w nawiązywaniu kontaktów z otoczeniem, poczucie krzywdy i winy. Dzieci często wpadają w depresję, stają się egocentryczne, lękliwe, bierne lub apatyczne, borykają się z zaburzeniami pamięci i koncentracji uwagi oraz brakiem kontroli nad własnymi emocjami.

Przemoc „w białych rękawiczkach”

Przemoc psychiczną można określić jako rozmyślne niszczenie lub znaczące obniżanie możliwości prawidłowego rozwoju dziecka, bez stosowania przemocy fizycznej. Najczęstszymi jej przejawami są: stosowanie wyzwisk, gróźb, emocjonalne odrzucenie, nadmierne wymagania i nieuwzględnienie możliwości rozwoju dziecka. Przemoc psychiczna może być celowym działaniem rodziców, polegającym na świadomym wykorzystywaniu bezradności i podległości dziecka. Może być też nieświadomym krzywdzeniem dziecka na skutek nieznanego jego psychiki i rzutowaniu na nie własnych potrzeb, własnego modelu szczęścia.

Jakie są oznaki?

Najczęściej przemoc psychiczna przejawia się wyśmiewaniem dziecka, słownym upokarzaniem go, straszeniem, słownym znieważaniem, moralizowaniem, wymuszaniem lojalności, szantażowaniem, nadmiernym kontrolowaniem, wzbudzaniem poczucia winy, nieposzanowaniem godności i prywatności, niszczeniem jego rzeczy osobistych, czasową izolacją. Wyjątkowo perfidną torturą psychiczną, zwłaszcza w stosunku do dzieci najmłodszych, ufnych, wierzących bezgranicznie w prawdomówność rodziców, nieświadomych realności

zapowiadanych kar i gróźb, jest straszenie wyrzuceniem z domu, oddaniem do domu dziecka, mówienie, że się ich już nie kocha, że się odejdzie lub, że z ich winy jest się chorym. Takie zachowania niewątpliwie wpływają na psychikę dzieci i objawiają się brakiem poczucia bezpieczeństwa, ciągłym stresem, lękiem i samotnością. Pozbawione miłości dziecko nie potrafi nawiązywać prawidłowych kontaktów emocjonalnych z ludźmi. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że dziecko w dorosłym życiu nie będzie w stanie okazywać uczuć swoim najbliższym. Przemoc emocjonalną stosują również rodzice nadopiekuńczy. Zbyt duża kontrola, ochrona przed ewentualnymi porażkami także może przyczynić się do powstania zmian w zachowaniu dziecka (...)

Więcej przeczytacie w artykule Maji Szymczak z Kancelarii Prawnej Renata Urowska i Wspólnicy sp.k. w Poznaniu „Przemoc wobec dziecka” w najnowszym wydaniu (7/2012) „Wychowania w Przedszkolu”.